

Paphlagonia Bölgesi Roma Eyalet Sikkeleri Üzerindeki Nemesis Tasvirleri

Nemesis Representation on Roman Provincial Coins of the Paphlagonia Region

Ayhan GİRĞİN¹

¹Sinop Üniversitesi, Gerze Meslek Yüksekokulu, Seyahat, Turizm ve Eğlence Hizmetleri Bölümü, Sinop
· ayhangirgin09@gmail.com · ORCID > 0000-0001-5713-8201

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Types: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 12 Kasım/November 2022

Kabul Tarihi/Accepted: 13 Ağustos/August 2023

Yıl/Year: 2023 | **Cilt – Volume:** 1 | **Sayı – Issue:** 2 | **Sayfa/Pages:** 183-204

Atıf/Cite as: Girgin, A. "Paphlagonia Bölgesi Roma Eyalet Sikkeleri Üzerindeki Nemesis Tasvirleri"
Propontica, 1 (2), Eylül 2023: 183-204.

PAPHLAGONIA BÖLGESİ ROMA EYALET SİKKELERİ ÜZERİNDEKİ NEMESIS TASVİRLERİ

ÖZ

Tanrıça Nemesis, hem soyut bir kavram hem de tanrısal bir varlık olarak insanların haddini bilmez, taşkın davranışlarına, aşırı zenginliklerine karşı tanrısal öfkeyi simgeler. Nemesis cetvel, dizgin, tekerlek, terazi, küre, asa, kılıç, kırbaç gibi sembollerle ve Griffon ile ilişkilendirilmiştir. Tanrıça, Roma İmparatorluk Dönemi boyunca hem başkentte hem de eyaletlerde tapınım görmüş, askeri eğitim alanları ve zafer kazanan generaller ile özellikle aktör, sporcu ve gladyatörlerin koruyucusu olarak kabul edilmiştir. Nemesis tasviri Paphlagonia Bölgesi'nde ele geçen Amastris, Gangra/Germanikopolis, Ionopolis/Abonoteikhos, Pompeiopolis, Sinope ve Tieuon/Tium kenti olmak üzere toplam altı kentin sikkeleri üzerinde görülmektedir. Bu sikkeler üzerinde Nemesis'in toplam üç ana tipi saptanmıştır. Bunlar; Ayakta Duran Nemesis tipi, Kanatlı Nemesis tipi ve Tapınak İçinde Nemesis tipidir. Paphlagonia Bölgesi sikkeleri üzerinde Nemesis tasvirinin yer aldığı en erken örneği Domitianus dönemine tarihlenirken, en geç örneği ise Gallienus dönemine aittir. Bu bölgenin sikkeleri üzerinde Nemesis'in daha çok dengeleyici, cezalandırıcı özelliği ile birlikte zafer ve barışı simgelemesi ve adalet dağıtması vurgulanmış, ayrıca bu kentlerde tanrıçanın kent koruyucu kimliği ön plana çıkarılmıştır.

Bu çalışma kapsamında, Paphlagonia Bölgesi'nde yer alan altı kent tarafından Roma Eyalet sikkeleri üzerine darp edilmiş olan Nemesis tasvirleri incelenmiştir. Makalenin sonuç bölümünde, Nemesis'in Paphlagonia sikkeleri üzerinde tercih edilme nedenleri üzerine durulmuş ve tanrıçanın bölge sikkelerinde sıklıkla resmedilmesi bölgede Nemesis'e tapınımın geniş bir yayılım alanına sahip olmasına bağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Paphlagonia, Nemesis, Sikke, Roma Eyalet, Tasvir.

NEMESIS REPRESENTATION ON ROMAN PROVINCIAL COINS OF THE PAPHLAGONIA REGION

ABSTRACT

The Goddess Nemesis, both as an abstract concept and as a divine being, symbolizes divine anger against people's presumptuous, outrageous behavior and excessive wealth. Nemesis is associated with symbols such as cubit, bridle, wheel, scales, globe, scepter, sword, whip, and Griffon. The goddess was worshiped both

in the capital and the provinces during the Roman Imperial Period and was considered the protector of military training areas and victorious generals, especially actors, athletes, and gladiators. The depiction of Nemesis is found on the coins of six cities in the Paphlagonia Region: Amastris, Gangra/Germanikopolis, Ionopolis/Abonoteikhos, Pompeiopolis, Sinope and Tieion/Tium. Three main types of Nemesis were identified on these coins: The Standing Nemesis, Winged Nemesis, and In-Temple Nemesis types. The earliest coin of the Paphlagonia Region with the Nemesis representation belongs to the Domitian period, while the latest one belongs to the Gallien period. The depictions of Nemesis on the coins of this region emphasize her balancing and punishing feature, her symbol of victory and peace, and distributor of justice, and her identity as a protector in these cities.

This study examined Nemesis' representation on the coins minted by six cities in the Paphlagonia Region during the Roman Imperial Period. The conclusion emphasized why Nemesis was preferred over the coins of Paphlagonia, and the frequent depiction of the goddess on the coins of the region was attributed to the widespread Nemesis worship in the region.

Keywords: Paphlagonia, Nemesis, Coin, Roman Provincial, Representation.

GİRİŞ

Paphlagonia Bölgesi Roma eyalet sikkelerinde Nemesis tasviri; Amastris, Gangra/Germanikopolis, Ionopolis/Abonoteikhos, Pompeiopolis, Sinope ve Tieion/Tium kenti sikkeleri üzerinde görülmektedir. Bu kentlerin sikkeleri üzerinde Nemesis üç ana tipte betimlenmiştir: Ayakta Duran Nemesis, Kanatlı Nemesis ve Tapınak İçinde Nemesis. Söz konusu üç ana tipinde kendi içerisinde tanrıçanın elinde tuttuğu nesnelere göre alt tipleri bulunmaktadır. Ayakta Duran Nemesis tipinde yedi, Kanatlı Nemesis ve Tapınak İçinde Nemesis tiplerinde ise ikişer farklı alt tip olmak üzere toplam on bir alt tip tespit edilmiştir. Paphlagonia Bölgesi sikkeleri üzerinde görülen yukarıda belirtilen Nemesis tasvirlerinin tamamı, Roma imparatorları Domitianus ile Gallienus dönemleri arasında darp edilmişlerdir (Fig. 1). Bu çalışma kapsamında, Paphlagonia Bölgesi'nde yer alan söz konusu altı kent tarafından Roma Dönemi'nde basılmış olan sikkeler üzerindeki Nemesis tasvirleri hakkında bilgi verilmiş ve tanrıçanın sikkeler üzerinde resmedilmesinin nedenleri üzerine değerlendirmelerde bulunulmuştur.

NEMESIS'İN KİMLİĞİ, KARAKTERİ, BELİRTEÇLERİ VE KÜLTÜ

Nemesis'in adı, Hellence “νέμω” ile bağlantılı “νέμεσις”¹ olmakla birlikte “pay-laştırmak, dağıtmak” anlamına gelen “νέμειν” (*nemein*) fiilinden türetilmiştir². Nemesis, insanların kendilerine ve talihlerine olan aşırı güveni ile ölçsüzlükleri ve aşırılıklarını cezalandıran bir ilahi cezanın/intikamın kişileştirilmiş bir ürünüdür³. Tanrıça, paylaşırma ve dağıtım konularında kader tanrıçaları Moiralar⁴, cezalandırıcı niteliğinde ise Eriny'ler⁵ ile benzerlik göstermektedir. Kültte Nemesis, Themis ve Gaia ile; şiirde ve güzel sanatlarda ise Dike ve Tykhe/Fortuna ile bütünleştirilir⁶. Nemesis'in “adil kanun, tanrısal ölçü”⁷ ve “haklı öfke” anlamlarını taşıması, insanların haddini bilmez, taşkın davranışlarına, kendi talihine, zenginliklerine aşırı güveni cezalandıran tanrısal öfkeyi simgelemesiyle ilgilidir⁸. Tanrıça Tykhe/Fortuna tarafından dağıtılan abartılı iyilikleri kontrol eden Nemesis, Roma İmparatorluğu'nun özellikle doğu eyaletlerinde kent koruyucu olarak tapınım görmüş ve bu yönüyle Tykhe/Fortuna ile benzer bir külte sahip olmuştur⁹. Kötü eylemlere, aşırı şansa ve hak edilmemiş iyi servete karşı öfkelenerek, kayıplara ve acılara neden olduğu düşünülen Nemesis, genellikle kıskanç ve merhametsiz bir tanrıça olarak karakterize edilmiştir¹⁰. Ayrıca, dünyada adaleti koruyan, haklıyı haksızdan ayırt eden bir ahlak tanrıçası olarak da kabul edilir¹¹.

Nemesis'in adı ilk olarak antik kaynaklarda¹² geçer ve gece tanrıçası Nyks'in kızlarından biri olduğu belirtilir¹³. Hesiodos, Soylar Efsanesi'nin sonunda iyilik tanrıalarının yeryüzünden ayrılmasından sonra Aidos ile Nemesis'in kalacağını ve böylece bütün kötülüklerin insanların üstüne geleceğinden bahsetmektedir¹⁴. Bazı mitolojik anlatımlarda, Nemesis'in Helena'nın annesi olduğu; Zeus ile tanrıçanın birleşmesinden Helena'nın dünyaya geldiği söylenmektedir¹⁵. Yine başka anlatımlarda, Marathon yakınlarında yer alan Nemesis Tapınağı'ndaki tanrıça heykelinin yapımında kullanılan mermerin, Persler'in Atina'yı almasından sonra Nemesis'in, onların ölçsüz gururlarını cezalandırmasıyla ilişkili olduğu söylenir¹⁶. Bu olayla

1 Beekes 2010, 1005-1006.

2 Herter 1935, 2338; Larson 2007, 180; RE (https://alexikon.ch/RE/XVI,2_2337?Big).

3 Miles 1989; 138; Kılıç 2014, 833.

4 Yıldırım 2019, 709.

5 Grimal 1997, 534.

6 Fink 2004, 292.

7 Graves 2010, 155.

8 Cömert 2010, 94.

9 Hornum 1993, 41-42.

10 Hornum 1993, 6-10.

11 Can 2017, 483.

12 Homeros İlyada, III. 156, VI. 335; Odysseia, I. 350, II. 136, XXIII. 40; Hesiodos Theogonia, 223; İşler ve Günler, 200; Herodotos, I. 34, III. 40; Apollonius Rhodius, IV. 1042-1043, (<https://www.theoi.com/Text/ApolloniusRhodius4.html>).

13 Hesiodos Theogonia, 223.

14 Hesiodos İşler ve Günler, 200.

15 Erhat 2003, 215.

16 Grimal 1997, 534.

birlikte Nemesis'e tanrısal ölç kavramı atfedilmiş; çünkü Homeros'a göre tanrıça belirli bir bedelin ya da görevin gereğince yerine getirileceğine işaret eden insani bir duyguyu temsil etmekteydi¹⁷.

İnsan yaşamını dengede tutan bir tanrıça olan Nemesis dizgin, palmiye dalı ve tekerlek ile betimlenmiştir¹⁸. Tanrıça Nemesis genellikle cezalandırıcı ya da paylaştırıcı/dağıtıcı yönünü vurgulayan kırbaç, kılıç, küre, cetvel, terazi, asa gibi sembollerle ve Griffon ile ilişkilendirilmiştir¹⁹. Terazi birçok kültürde adaletin özellikle de ilahi adaletin simgesidir. Terazi, Hellen mitolojisinde tanrıça Dikaosyne'nin simgesi olmasına karşın Nemesis kültüründe de yer alır; Asa/cetvel ise, adaletin ölçüsünü simgelediği için Tanrıça Nemesis'in simgesidir²⁰. Kanatlı olarak ya da Griffonlar tarafından çekilen bir arabayla betimlenebilen tanrıçanın ayaklarının yanında çoğunlukla bir çark/tekerlek betimlemesi bulunur. Tekerlek, insan talihinin döngüsel hareketlerini sembolize etmekte ve bu sembolle adaletsiz bir şansa sahip olanlara tanrıçanın mutlaka ceza vereceği ima edilmektedir²¹. Ciddi ve düşünceli bir kız olarak tasvir edilen Nemesis, vurgulanmak istenen yönüne göre atribülerle tasvir edilmiştir. İlimliliği temsil ediyorsa cetvel veya dizgin, cezalandırmayı temsil ediyorsa kılıç veya kamçı taşımaktadır, müdahale hızını belirtmek için ise kanatları vardır ve Griffonlar'ın çektiği bir araba ile betimlenir²².

Klasik ve Hellenistik dönemlerde Smyrna²³, Rhamnous²⁴ ve Alexandria²⁵ gibi kentlerde önemli kült merkezleri bulunan tanrıçanın, Roma İmparatorluk Dönemi boyunca hem başkent Roma hem de eyaletlerde tapınım görmeye devam ettiği hatta yayılımında artış olduğu anlaşılmaktadır²⁶. İmparatorluğun erdemlerinden *Pax* ve *Victoria* ile bağlantılı olarak kabul edilen Nemesis, zafer ve barışın sağlanmasında aktif rol üstlendiği düşüncesi doğrultusunda, *Campestris* sıfatıyla askeri eğitim alanlarının ve zafer kazanan generallerin koruyucusu olarak algılanmıştır. Yine bu dönemde Nemesis stadion, amphitiyatro ve tiyatro gibi spor ve gösteriler ile bağlantılı olarak özellikle aktör, sporcu ve gladyatörlerin koruyucu tanrıçası olarak kabul edilmiştir²⁷.

17 Graves 2010, 155.

18 Tekin 2008, 129.

19 Ayrıntılı bilgi için bkz. Karanastassi 1992, 733-770.

20 Balty 1986, 386-388.

21 Dirven 1999, 329.

22 Cömert 2010, 94.

23 Kılıç 2014, 833 vd.

24 Miles 1989, 138-139; Graves 2010, 154-155.

25 Karanastassi 1992, 734.

26 Hornum 1993, 10-14.

27 Hornum 1993, 15-19.

İmparator/Kent ↓ →	Amastris	Gangra- Germanikopolis	Ionopolis- Abonoteikhos	Pompeiopolis	Sinope	Tieion/Tium
Domitianus					Ia	
Traianus					Ia	
Antoninus Pius			Ia		IIIa	Ia
I. Faustina					IIIb	
Marcus Aurelius	IIa				IIIb	Ia-Id-If
II. Faustina	Ib-Id IIa-IIb					
Lucius Verus	Ic				IIIa	
Lucilla			Ig	Ia		
Septimius Severus		Id-IIa				
Iulia Domna					Ia-IIa	Ib
Caracalla	IIb	Ic				Ia
Geta					IIIa	
Iulia Cornella Paula					IIIa	Ia
Iulia Mamaea					IIIa	
I. Maximinus					Ia-Ib-IIIa	
Caecilia Paulina					IIIa	
III. Gordianus	Ia					Ia-Ie
Tranquillina					IIIa	Ie
Otacilla Severa					Ia	
I. Philippus					IIIb	Ia
II. Philippus					IIIb	
Traianus Decius					IIIb	Ie
Hostilianus						Ia
Volusianus						Ia
I. Valerianus					IIIb	
Gallienus					IIIb	

Fig. 1: Sikkelerdeki Nemesis tiplerinin Paphlagonia kentlerine ve İmparator/İmparatoriçelere göre dağılımı.

PAPHLAGONIA BÖLGESİ SİKKELERİNDE GÖRÜLEN NEMESIS TİPLERİ

Paphlagonia olarak adlandırılan bölge, günümüzde Anadolu'nun Karadeniz Bölgesi'nde yer almaktadır ve bugünkü Bartın, Karabük, Kastamonu, Çankırı, Sinop illerini ve Çorum ilinin Kızılırmak batısındaki bölümünü kapsamaktadır²⁸. Antik çağda Paphlagonia, doğuda Halys (Kızılırmak) ile Pontos Bölgesi, güneyde Galatia ve Phrygia, batıda Bithynia ve Mariandyn'ler ve kuzeyde Pontos Eukseinos (Karadeniz) ile sınırlanmıştır²⁹.

Paphlagonia Bölgesi'nde yer alan kentler, Roma Dönemi'nde kendi sikkelerine basma yetkisine sahip olmuşlar ve genellikle Roma egemenliğine girdikleri dönemden, sikke darbinin sona erdiği Gallienus dönemine kadar yerel olarak bronz sikke basımını gerçekleştirmişlerdir. Bu kentlerin sikkeleri, genellikle yerel ihtiyaçları karşılamak için basılmış olan bronz sikkelerden oluşmaktaydı ve arka yüzünde sikkenin basıldığı kentin kendi kalıpları görülmektedir³⁰. Bu tipler arasında özellikle sikkenin basıldığı kentte tapınım gören veya özel bir öneme sahip tanrı/tanrıçalar oldukça fazla yer almaktadır. Bölge kentlerinden Ionopolis-Abonoteikhos, Treboniunus Gallus/Volusianus; Amastris ve Sinope ise Gallienus dönemi sonuna kadar sikke darbu gerçekleştirmişlerdir³¹.

Roma Dönemi'nde, farklı tanrılara tapınma neticesinde bu kültürler yaygınlaşmış ve sikke basan kentlerin kendi yerel inançları dışındaki farklı tanrılara da yer vermesiyle çeşitlilik artmıştır. Ayrıca Geç Roma Dönemi'nde sikkelerin arka yüzlerinde betimlenen tanrılar, imparatorluğun koruyucusu olarak görülmektedirler³². Yine bu dönemde insan hayatı ve kaderiyle ilgili, soyut ve somut kavramların kişileştirilmiş halleri olan personifikasyonlar, özellikle sikkelerin arka yüzlerinde sık görülen tipler arasında yer almaktadır. Buna göre Paphlagonia Bölgesi Roma Eyalet sikkelerinin arka yüzlerinde birbirinden farklı tanrı, tanrıça ve personifikasyonların tasvir edildiği görülmektedir.

Bunlardan biri olan tanrıça Nemesis kültü, antik dönemde Hellen kültürünün etkisinin görüldüğü alanlarda yayılım ve tapınım bulmuştur. Sikkelerin antik dönemin en yaygın malzemelerinden biri olması nedeniyle, tanrıçanın kültürünün Paphlagonia Bölgesi'ndeki yayılımını özellikle sikkeler üzerindeki tasvirlerden yola çıkarak araştırma yöntemi uygulanmıştır. Nemesis, diğer tanrılara kıyasla sikkeler üzerinde geç tarihlerde görülmeye başlamıştır. Paphlagonia Bölgesi'nde özellikle ilk kez Roma Eyalet sikkeleri üzerinde tasvir edilmeye başlanan Nemesis, bu dö-

28 Umar 2007, 2.

29 Strabon, XII. 3, 9.

30 Franke 2007, 11.

31 Head 1911, 505-506, 509.

32 Baydur 1998, 11.

nemden önce bu bölgenin sikkeleri üzerinde yer almaz. Paphlagonia Bölgesi'ndeki Nemesis tasvirleri Ionopolis/Abonoteikhos, Amastris, Gangra/Germanikopolis, Pompeiopolis, Sinope ve Tieion/Tium kenti olmak üzere toplam 6 kentin sikkeleri üzerinde görülmektedir (Fig. 2).

Fig. 2: Paphlagonia Bölgesi'nde Nemesis tasvirli sikke basan kentler.

Bu kentlere ait sikkeler üzerindeki Nemesis tasvirlerini üç ana tipe ayırmak mümkündür. Bunlar; Ayakta Duran Nemesis, Kanatlı Nemesis ve Tapınak İçinde Nemesis. Ayrıca tanrıçanın elinde tuttuğu nesnelere göre, Ayakta Duran Nemesis tipi 7, Kanatlı Nemesis ve Tapınak İçinde Nemesis tipleri ise 2 olmak üzere toplam 11 alt tipe ayrılmıştır (Fig. 3).

↓ Tip/Kent →		Amastris	Gangra- Germanikopolis	Ionopolis- Abonoteikhos	Pompeiopolis	Sinope	Tieion/ Tium	Toplam
Ayakta Duran Nemesis	Cetvelli	X		X	X	X	X	5
	Dizginli	X				X	X	3
	Dizginli ve Cetvelli	X	X				X	3
	Terazili ve Bereket Boynuzlu	X	X				X	3
	Bereket Boynuzlu, Tekerlekli ve Yanan Altar ile						X	1
	Terazili ve Asalı						X	1
	Pateralı ve Cetvelli			X				1
Kanatlı Nemesis	Cetvelli ve Dizginli	X	X					2
	Cetvelli, Dizginli ve Griffon ile	X						1
Tapınak İçerisinde Nemesis	Cetvelli					X		1
	Kürelı ve Cetvelli/ Kılıçlı					X		1
Toplam		6	3	2	1	4	6	22

Fig. 3: Sikkelerdeki Nemesis tiplerinin Paphlagonia kentlerine göre dağılımı.

I. Ayakta Duran Nemesis Tipi: Paphlagonia Bölgesi Roma Eyalet sikkeleri üzerinde sıkça kullanılan bu tip elinde tuttuğu nesnelere göre alt tiplere ayrılmaktadır. Sikkelerin arka yüzünde Nemesis tasvirlerinde görülen en yaygın tiplerdendir ve bu tipte tanrıça giyimli özellikle chiton giymiş şekilde betimlenir. Genellikle başında stephane takmış olarak görülmektedir. Ellerinde cetvel, dizgin, terazi, patera, bereket boynuzu ve tekerlek tutarken, ayakları yanında ise çoğunlukla tekerlek bazen de Isis'in yılanı ve yanan bir altar ile tasvir edilmiştir. Tanrıça ayakta duran tasvirlerinde duruş olarak bazen cepheden, bazen $\frac{3}{4}$ cepheden, bazen de başı sağa veya sola profilden verilir.

I.a. Cetvelli: Paphlagonia Bölgesi'ndeki beş kent sikkeleri üzerinde görülmektedir. Sikkeler üzerinde görülen en yaygın tip olarak karşımıza çıkan bu tipte Nemesis, bir elinde elbisesinin altından bir cetvel veya asa taşırken, sağ eli ile elbisesini tutmaktadır, ayakları yanında tekerlek yer almaktadır. Bu tekerlek bazen telli olabilmektedir (Fig. 4).

Fig. 4: Pompeiopolis sikkesi, Lucilla adına³³.

Amastris'in III. Gordianus³⁴; Ionopolis/Abonoteikhos'un Antoninus Pius³⁵; Pompeiopolis'in Lucilla³⁶; Sinope'nin Domitianus³⁷, Traianus³⁸, Iulia Domna³⁹, I. Maximinus⁴⁰, Otacilla Severa⁴¹; Tieion/Tium'un Antoninus Pius⁴², Marcus Aurelius⁴³, Caracalla⁴⁴, Iulia Cornella Paula⁴⁵, III. Gordianus⁴⁶, I. Philippus⁴⁷, Hostilianus⁴⁸ ve Volusianus⁴⁹ adına basılan sikkelerin arka yüzünde bu tasvir bulunmaktadır.

I.b. Dizginli: Paphlagonia Bölgesi'ndeki üç kent sikkeleri üzerinde görülmektedir. Sikkeler üzerinde görülen bu tipte Nemesis, sağ eli ile elbisesini, sol elinde ise dizgin tutmaktadır (Fig. 5).

33 RPC IV.3 (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/4930>).

34 RPC VII.2 (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/7/2/2169>); SNG France 7, no. 150.

35 RPC IV.1 (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/8416>).

36 Recueil¹, no. 7; RPC IV.3, (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/4930>); Dalaison 2010, no. 14a; SNG France 7, no. 403.

37 RPC II (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/2/717>); Casey 2010, no. 330; Manisse 2015, no. 228-229. Buradaki tanımlamalarda cetvel yerine asa kullanılmıştır.

38 Recueil¹, no. 105; RPC III (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/3/1217>); SNG France 7, no. 619; Casey 2010, no. 333-334; Manisse 2015, no. 248-251.

39 Recueil¹, no. 127; SNG France 7, no. 645; Casey 2010, no. 349-351; Manisse 2015, no. 359-362, no. 367-369.

40 Recueil¹, no. 150a; RPC VI (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/6/6501>); Manisse 2015, no. 493.

41 RPC VIII (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/type/74624>); Manisse 2015, no. 593.

42 Recueil², no. 47; RPC IV.1 (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/6124>); SNG von Aulock, no. 938; SNG France 7, no. 686.

43 BMC Paphlagonia-Bithynia, no. 10; Recueil², no. 68-69;

RPC IV.1 (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/5568>); (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/5569>); SNG Stancomb, no. 1089; SNG France 7, no. 701.

44 SNG von Aulock, no. 963.

45 Recueil², no. 136; RPC VI (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/6/3578>); SNG von Aulock, no. 980; SNG France 7, no. 741.

46 Recueil², no. 162; RPC VII.2, (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/7/2/2149>); SNG von Aulock, no. 1010-1011; SNG Stancomb, no. 1090.

47 RPC VIII (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/type/20042>); SNG von Aulock, no. 1023.

48 RPC IX (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/9/369>).

49 Recueil², no. 168; RPC IX (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/9/370>).

Fig. 5: Amastris sikkesi, II. Faustina adına⁵⁰.

Amastris'in II. Faustina⁵¹; Sinope'nin I. Maximinus⁵²; Tieion/Tium'un Iulia Domna⁵³ adına basılan sikkelerin arka yüzünde bu tasvir yer almaktadır.

I.c. Dizginli ve Cetvelli: Paphlagonia Bölgesi'ndeki üç kentin sikkeleri üzerinde görülmektedir. Sikkeler üzerinde görülen bu tipte Nemesis, bir elinde cetvel, diğer elinde dizgin tutmaktadır. Ayakları yanında tekerlek yer almaktadır (Fig. 6).

Fig. 6: Tieion/Tium sikkesi, MS 3. yüzyıl tarihli Teios adına⁵⁴.

50 RPC IV.1 (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/5427>).

51 Recueil, no. 112; RPC IV.1 (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/5427>); SNG France 7, no. 113.

52 Recueil, no. 150.

53 SNG von Aulock, no. 957.

54 SNG France 7, no. 670.

Amastris'in Lucius Verus⁵⁵; Gangra-Germanikopolis'in Caracalla⁵⁶; Tiejon/Tium'un MS 3. yüzyıl tarihli Teios'a⁵⁷ ait sikkelerin arka yüzünde bu tasvir bulunmaktadır.

*I.d. Terazili ve Bereket Boynuzlu*⁵⁸: Paphlagonia Bölgesi'ndeki üç kentin sikkeleri üzerinde görülmektedir. Sikkeler üzerinde görülen bu tipte Nemesis, bir elinde terazi, diğer elinde ise bereket boynuzu tutmaktadır. Ayakları yanında tekerlek ile bazen Isis'in yılanı yer almaktadır (Fig. 7).

Fig. 7: Amastris sikkesi, II. Faustina adına⁵⁹.

Amastris'in II. Faustina⁶⁰; Gangra-Germanikopolis'in Septimius Severus⁶¹; Tiejon/Tium'un Marcus Aurelius⁶² adına basılan sikkelerin arka yüzünde bu tasvir bulunmaktadır. Amastris sikkelerinde Nemesis ile birlikte Isis'in yılanı görülürken, Gangra-Germanikopolis sikkeleri üzerinde Isis'in yılanı yer almaz.

I.e. Bereket Boynuzlu, Tekerlekli ve Yanan Altar ile: Paphlagonia Bölgesi'nde sadece tek bir kentin sikkeleri üzerinde görülmektedir. Sikkeler üzerinde görülen bu tipte Nemesis, bir elinde tekerlek, diğer elinde ise bereket boynuzu tutmaktadır. Ayakları yanında yanan bir altar bulunmaktadır (Fig. 8).

55 Recueil¹, no. 133; RPC IV.1 (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/5463>).

56 Recueil¹, no. 66.

57 Recueil², no. 12; SNG France 7, no. 670.

58 Bu tip, kataloglarda Dikaiosyne-Nemesis olarak tanımlanmıştır.

59 RPC IV.1 (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/5432>).

60 Recueil¹, no. 117; RPC IV.1 (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/5432>); SNG France 7, no. 116.

61 Recueil¹, no. 21; SNG France 7, no. 166; SNG France 7, no. 166'da Nemesis-Dikaiosyne olarak tanımlanmıştır.

62 Recueil², no. 71; RPC IV.1 (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/6136>), (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/10371>); SNG Cop, no. 616. Nemesis, Recueil², no. 71 ve SNG Cop, no. 616'da Aequitas; RPC IV.1 (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/6136>), (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/10371>)'de Dikaiosyne-Nemesis olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca SNG Cop, no. 616'da kanatlı? olarak geçmektedir.

Fig. 8: Tieion/Tium sikkesi, III. Gordianus Dönemi⁶³.

Tieion/Tium'un III. Gordianus⁶⁴, Tranquillina⁶⁵, Traianus Decius⁶⁶ ve MS 3. yüzyıl tarihli Teios'a⁶⁷ ait sikkelerin arka yüzünde bu tasvir bulunmaktadır.

*If. Terazili ve Asal*⁶⁸: Paphlagonia Bölgesi'nde sadece tek bir kentin sikkeleri üzerinde görülmektedir. Sikkeler üzerinde görülen bu tipte Nemesis, bir elinde terazi, diğer elinde ise uzun bir asa tutmaktadır. Ayakları yanında ise tekerlek yer almaktadır (Fig. 9).

Fig. 9: Tieion/Tium sikkesi, Marcus Aurelius adına⁶⁹.

63 RPC VII.2 (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/7.2/2137>).

64 RPC VII.2 (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/7.2/2137>); SNG von Aulock, no. 1007-1008. Ayrıca bu tipte ek olarak, RPC VII.2 (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/7.2/2137>)'de cippus (kaide) ile SNG von Aulock, no. 1007-1008'de ağaç da belirtilmiştir.

65 RPC VII.2 (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/7.2/2142>); SNG von Aulock, no. 1020; SNG France 7, no. 760. RPC VII.2 (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/7.2/2142>)'de cippus da belirtilmiştir.

66 RPC IX (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/9/366>); SNG von Aulock, no. 1027-1028.

67 Recueil², no. 14; SNG France 7, no. 669.

68 Bu tip, kataloglarda Dikaiosyne-Nemesis olarak tanımlanmıştır.

69 RPC IV.1 (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/9891>).

Tieion/Tium'un Marcus Aurelius⁷⁰ adına basılan sikkelerin arka yüzünde bu tasvir yer almaktadır.

I.g. Paterali ve Cetvelli: Paphlagonia Bölgesi'nde sadece tek bir kentin sikkeleri üzerinde görülmektedir. Sikkeler üzerinde görülen bu tipte Nemesis, bir elinde patera, diğer elinde ise cetvel tutmaktadır. Ayakları yanında tekerlek bulunmaktadır (Fig. 10).

Fig. 10: Ionopolis-Abonoteikhos sikkesi, Lucilla adına⁷¹.

Ionopolis-Abonoteikhos'un Lucilla⁷² adına basılan sikkelerin arka yüzünde bu tasvir yer almaktadır.

II. Kanatlı Nemesis Tipi: Paphlagonia Bölgesi Roma Eyalet sikkeleri üzerinde görülen bu tip elinde tuttuğu ve yanındaki nesnelere göre alt tiplere ayrılmaktadır. Sikkelerin arka yüzünde görülen bu tipinde tanrıça giyimli özellikle chiton giymiş şekilde betimlenir. Genellikle başında stephane takmış olarak görülmektedir. Elllerinde cetvel ve dizgin tutarken, ayakları yanında ise çoğunlukla tekerlek ve Griffon ile tasvir edilmiştir. Tanrıça ayakta duran tasvirlerinde duruş olarak bazen cepheden, bazen $\frac{3}{4}$ cepheden, bazen de başı sağa veya sola profilden verilir.

II.a. Cetvelli ve Dizginli: Paphlagonia Bölgesi'ndeki iki kentin sikkeleri üzerinde görülmektedir. Sikkeler üzerinde görülen bu tipte Nemesis, kanatlı bir şekilde tasvir edilmiş ve bir elinde cetvel, diğer elinde ise dizgin tutmakta, ayakları yanında ise bazen tekerlek yer almaktadır (Fig. 11).

70 Recueil², no. 70, 70(1), 70(2); RPC IV.1 (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/6135>), (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/7986>), (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/8460>), (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/9891>); SNG Cop, no. 615; SNG France 7, no. 702-703. Nemesis, Recueil², no. 70, 70(1), 70(2) ve SNG Cop, no. 615'de Aequitas; SNG France 7, no. 702-703 ve RPC IV.1 (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/6135>), (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/7986>), (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/8460>), (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/9891>)'de Dikaiosyne-Nemesis olarak tanımlanmaktadır.

71 Dalaisson et. al. 2015, no. 30a.

72 Recueil¹, no. 13a; RPC IV.1 (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/5366>); Dalaisson et. al. 2015, no. 30a.

Fig. 11: Amastris sikkesi, II. Faustina adına⁷³.

Amastris'in MS 2. yüzyıla⁷⁴ ait, Marcus Aurelius⁷⁵, II. Faustina⁷⁶, Caracalla⁷⁷ ile Gangra-Germanikopolis'in Septimius Severus⁷⁸ adına basılan sikkelerin arka yüzünde bu tasvir yer almaktadır.

II.b. Cetvelli, Dizginli ve Griffon ile: Paphlagonia Bölgesi'nde sadece tek bir kentin sikkeleri üzerinde görülmektedir. Sikkeler üzerinde görülen bu tipte Nemesis, kanatlı bir şekilde tasvir edilmiş ve bir elinde cetvel, diğer elinde ise dizgin tutmaktadır. Ayakları yanında ise, bir ayağını (ön pati, pençe) tekerlek üzerine koymuş bazen oturur şekilde bazen de ayakta Griffon yer almaktadır (Fig. 12).

Fig. 12: Amastris sikkesi, II. Faustina adına⁷⁹.

73 RPC IV.1 (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/8142>).

74 Recueil, no. 23a; RPC IV.1 (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/4896>).

75 Recueil, no. 93; RPC IV.1 (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/5406>).

76 Recueil, no. 113a; RPC IV.1 (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/5429>), (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/8142>); SNG France 7, no. 114.

77 Recueil, no. 149a.

78 BMC Paphlagonia-Bithynia, no. 3; Imhoof-Blumer, 1890, 69, no. 101-102; Recueil, no. 12-12a, 22.

79 RPC IV.1 (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/5428>).

Amastris'in II. Faustina⁸⁰ ve Caracalla⁸¹ adına basılan sikkelerin arka yüzünde bu tasvir betimlenmektedir.

III. Tapınak İçinde Nemesis Tipi: Paphlagonia Bölgesi Roma Eyalet sikkeleri üzerinde sıklıkla kullanılan bu tip, sadece tek bir kentin sikkelerinde görülmektedir ve elinde tuttuğu nesnelere göre alt tiplere ayrılmaktadır. Sikkelerin arka yüzünde görülen bu tipinde tanrıça, giyimli özellikle chiton giymiş şekilde betimlenir. Ellerinde küre, cetvel veya kılıç tutarken, ayakları yanında ise tekerlek ile tasvir edilmiştir. Bu tipin önemli özelliği ise tanrıçanın çoğunlukla kemerli olmakla birlikte bazen iki yana eğimli beşik çatılı bazen de akroterli iki yana eğimli beşik çatılı tapınak içerisinde heykel şeklinde betimlenmesidir. Tanrıça ayakta duran tasvirlerinde duruş olarak bazen cepheden, bazen $\frac{3}{4}$ cepheden, bazen de başı sağa veya sola profilden verilir.

III.a. Cetvelli: Paphlagonia Bölgesi'nde sadece tek bir kentin sikkeleri üzerinde görülmektedir. Sikkeler üzerinde görülen bu tipte Nemesis, iki sütunlu tapınak içinde chiton giymiş ayakta heykel şeklinde, bir elinde cetvel tutmakta, ayakları yanında ise tekerlek yer almaktadır (Fig. 13).

Fig. 13: Sinope sikkesi, Tranquillina adına⁸².

80 Recueil¹, no. 113, 114; RPC IV.1 (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/5428>), (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/5430>); SNG France 7, no. 115.

81 Recueil¹, no. 149; SNG France 7, no. 143.

82 RPC VII.2 (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/7.2/2792>).

Sinope'nin Antoninus Pius⁸³, Lucius Verus⁸⁴, Iulia Domna⁸⁵, Geta⁸⁶, Iulia Cornelia Paula⁸⁷, Iulia Mamaea⁸⁸, I. Maximinus⁸⁹, Caecilia Paulina⁹⁰ ve Tranquillina⁹¹ adına basılan sikkelerin arka yüzünde bu tasvir betimlenmektedir.

III.b. Küreli ve Cetvelli/Kılıçlı: Paphlagonia Bölgesi'nde sadece tek bir kentin sikkeleri üzerinde görülmektedir. Sikkeler üzerinde görülen bu tipte Nemesis, iki sütunlu tapınak içinde chiton giymiş ayakta heykel şeklinde, sol elinde cetvel veya kınında kılıç, sağ elinde ise küre tutmaktadır. Ayakları yanında ise tekerlek yer almaktadır (Fig. 14).

Fig. 14: Sinope sikkesi, I. Philippus Dönemi⁹².

83 RPC IV.1 (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/5480>); SNG France 7, no. 627; Manisse 2015, no. 281-285. Manisse 2015, no. 281-285'de kuş ve meşale? olarak belirtilmektedir.

84 Recueil, no. 114b, RPC IV.1 (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/4939>).

85 Recueil, no. 126; SNG France 7, no. 635; Manisse 2015, no. 365-366.

86 Manisse 2015, no. 423.

87 SNG von Aulock Nachträge I, no. 6876; RPC VI (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/6/6484>).

88 Recueil, no. 149; RPC VI (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/6/6493>); SNG France 7, no. 651; Manisse 2015, no. 486-490. RPC VI (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/6/6493>)'da Nemesis'in elindeki nesne ölçek küresi olarak geçmektedir.

89 Recueil, no. 150; RPC VI (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/6/6503>); Casey 2010, no. 371; Manisse 2015, no. 494-496. Recueil, no. 150'de Nemesis'in elindeki nesne kamçı/kırbaç olarak geçmektedir.

90 Sear 1982, no. 3154; Manisse 2015, no. 522.

91 Recueil, no. 159; RPC VII.2 (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/7.2/2791>), (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/7.2/2792>); Casey 2010, no. 387; SNG France 7, no. 657; Manisse 2015, no. 567-576.

92 RPC VIII (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/type/19566>).

Sinope'nin I. Faustina⁹³, Marcus Aurelius⁹⁴, I. Philippus⁹⁵, II. Philippus⁹⁶, Traianus Decius⁹⁷, I. Valerianus⁹⁸ ve Gallienus⁹⁹ adına basılan sikkelerin arka yüzünde bu tasvir bulunmaktadır.

SONUÇ

Hellen dünyasında ölçsüzlüğe karşı denge ve kent koruyucu özelliği ile belli bir dönem yaygın olarak tapınım gören Nemesis, Anadolu'da birçok bölgede olduğu gibi Paphlagonia'da da önemli tanrıçalar arasında yerini almıştır. Nemesis, sikkeler üzerinde hangi yönü vurgulanmak isteniyorsa o şekilde betimlenmiştir¹⁰⁰. Paphlagonia Bölgesi'nin Roma Eyalet sikkeleri üzerinde Nemesis'in elinde cetvel, kılıç, yılan ile betimlenmesi cezalandırıcı; terazi ve dizgin ile betimlenmesi dengeleyici; bereket boynuzu ve patera ile resmedilmesi bereket ve ödüllendirici; küre ve tekerlek ile tasvir edilmesi ise değişime ve döngüselci özelliğini vurgular. Özellikle dünyayı simgeleyen küre ve tekerlek her an herşeyin değişebileceğine veya tersine dönebileceğine işaretler. Yine kılıç ile betimlendiği tasvirlerde Nemesis'in kent koruyuculuğuna vurgu yapılmaktadır. Ayrıca Nemesis'in pateralı ve yanan altarlı tasvirleri ise dinsel kimliği ile ilgilidir. Nemesis'in kanatlı olarak gösterilmesi insanlar arasındaki eşit paylaşımcı rolüyle iyiliği, ılımlılığı; yine kanatlı olması ve Griffonlar ile betimlenmesi ise olaylara müdahale hızını simgeler. Ayrıca Griffon'un sol pençesini kaldırıp tekerlek üzerine koyması ise Nemesis ile güçlerini birleştirmesini ifade eder¹⁰¹. Tanrıçanın tapınak içerisinde heykel şeklinde betimlenmesi ise ona ait bir tapınak olabileceğinin önemli bir göstergesidir. Nemesis tapınak içerisinde sadece Sinope, Kanatlı Nemesis ise Amastris ve Gangra-Germanikopolis kentlerinin sikkeleri üzerinde yer almaktadır. Nemesis'in patera ile tasviri Ionopolis/Abonoteikhos; terazi ve bereket boynuzu ile tasviri Amastris, Gangra-Germanikopolis ve Tieion/Tium; yanan altar ile tasviri Tieion/Tium; Griffon ve Isis'in yılanı ile tasviri Amastris; küre ve kılıç ile tasviri ise Sinope kentleri sikkeleri üzerinde yer alır. Cetvel, dizgin ve tekerlek ile tasviri hemen hemen tüm kent sikkelerinde bulunmaktadır.

Amastris, Gangra/Germanikopolis, Ionopolis/Abonoteikhos, Pompeiopolis, Sinope ve Tieion/Tium kentlerinin sikkeleri üzerinde tanrıçanın tasvirlerinin yer

93 RPC IV.1 (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/10478>); Manisse 2015, no. 316-317.

94 Recueil¹, no. 114b; Manisse 2015, no. 320.

95 Recueil¹, no. 161c; RPC VIII (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/type/19566>).

96 Recueil¹, no. 161; RPC VIII (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/type/19569>); Casey 2010, no. 399-404; SNG France 7, no. 659; Manisse 2015, no. 609-621.

97 BMC Paphlagonia-Bithynia, no. 62; Recueil¹, no. 162; RPC IX (<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/9/1222>); Casey 2010, no. 405; Manisse 2015, no. 622-624.

98 Girgin 2019, 96-99, no. 116-117, 122, 124; Oyarçin - Girgin 2021, 399, no. 108-111.

99 Casey 2010, no. 418; Manisse 2015, no. 677-680.

100 Sancaktar 2009, 279.

101 Hornum 1993, 27.

alması, Nemesis kültürünün Paphlagonia Bölgesi'nde geniş bir yayılımının olduğunu göstermektedir. Roma Eyalet sikkeleri üzerindeki Nemesis tipleri dışında, bu bölgede Nemesis'in tapınağına veya kültürüne ilişkin arkeolojik unsurlara rastlanmamıştır¹⁰². Ancak özellikle Paphlagonia Bölgesi kentleri içerisinde sadece Sinope'de, üzerinde Nemesis'in tapınak içerisinde yer aldığı sikke örnekleri MS 1. yüzyıldan MS 3. yüzyıla uzanan Nemesis kültürünün varlığına ait önemli bilgiler sunmaktadır. Birçok Roma Eyalet sikkesinde Nemesis'in içinde bulunduğu bu iki sütunlu tapınak tasvirleri, Sinope'de tanrıçaya ait tapınağın var olduğunun nümismatik kanıtlarından biridir¹⁰³. Domitianus ve Traianus dönemlerine ait sikkeler üzerinde tanrıça herhangi bir yapı içerisinde yer almazken, özellikle Antoninus Pius Dönemi'nden Gallienus Dönemi'ne kadar olan sikkeler üzerinde tanrıçanın hem Suriye tipi alınlığı (kemerli) hem de iki yana eğimli beşik çatılı bir tapınağın cephesinde betimlenmiş olması, kentte MS 3. yüzyıla ait bir Nemesis Tapınağı'na işaret etmektedir. Buna karşın bu tapınağın varlığı antik kentin modern yerleşimin altında kalmış olması nedeniyle tespit edilememiş olup şimdilik kesin arkeolojik veriler söz konusu değildir¹⁰⁴. Ayrıca bu konu ile ilgili Fransız araştırmacılar tarafından 1826 yılında çizilmiş Sinope gravürü üzerinde, Boztepe Yarımadası'nın tepe noktasında Nemesis Tapınağı'ndaki molozlarla inşa edildiği belirtilen bir türbe (Fig. 15) ve bu yapıyı gösteren Sinope gravürü (Fig. 16) ile Sinope'de Roma Eyalet sikkeleri üzerinde yer alan betimlemeler dışında, Nemesis kültürüne ya da kült özelliklerine işaret eden başka herhangi bir bilimsel veri bulunmamaktadır.

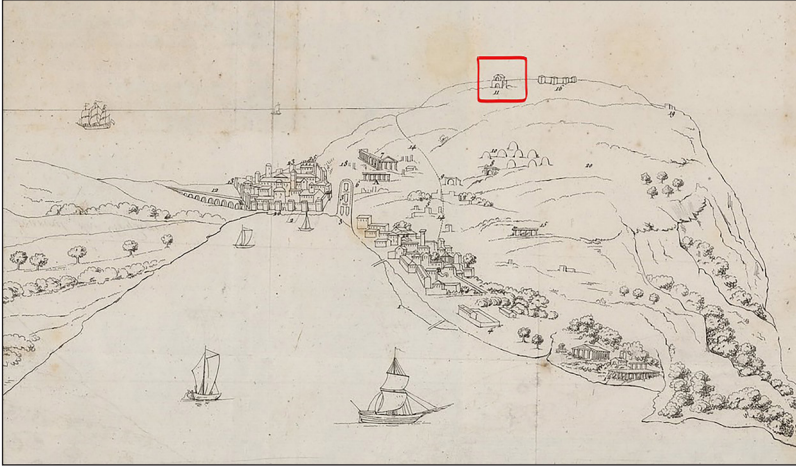

Fig. 15: Fransız araştırmacılar tarafından yapılmış Sinope gravürü¹⁰⁵.

102 Işık 2019, 134.

103 Robinson 1906, 266; Anabolu 1983, 3.

104 Yıldırım 2020, 290, 296.

105 Journal des Voyages 1826, 262 no. 11.

Genel olarak değerlendirildiğinde, Roma İmparatorluk Dönemi boyunca oldukça popüler olan ve hem başkent Roma hem de diğer Roma eyaletlerinde tapınımı artan Nemesis, çok yönlü bir tanrıça olmasının yanı sıra kent yaşamında adaleti ve dengeyi sağlayarak kent düzenini koruması gibi nitelikleri nedeniyle bu bölgedeki sikkeler üzerinde sıkça tercih edilmiştir. Bu durum tanrıçaya tapınımı ve Nemesis kültürünün bu bölgede geniş bir yayılımının olduğunu göstermektedir. Sikkeler üzerinden bölgedeki Nemesis kültürüne ilişkin; Sinope kentinde Antoninus Pius Dönemi'nden başlayarak Gallienus Dönemi'ne kadar, yüzyılı aşkın bir süre devamlılık arz eden Tapınak İçinde Nemesis tasvirinin görülmesi¹⁰⁶, bu kentte tanrıçanın kurumsallaşmış bir kültürünün varlığına işaret etmektedir. Hatta Nemesis Tapınağı'nın, tüm bölgedeki Nemesis tapınımının bir kült merkezi olduğu da düşünülebilir.

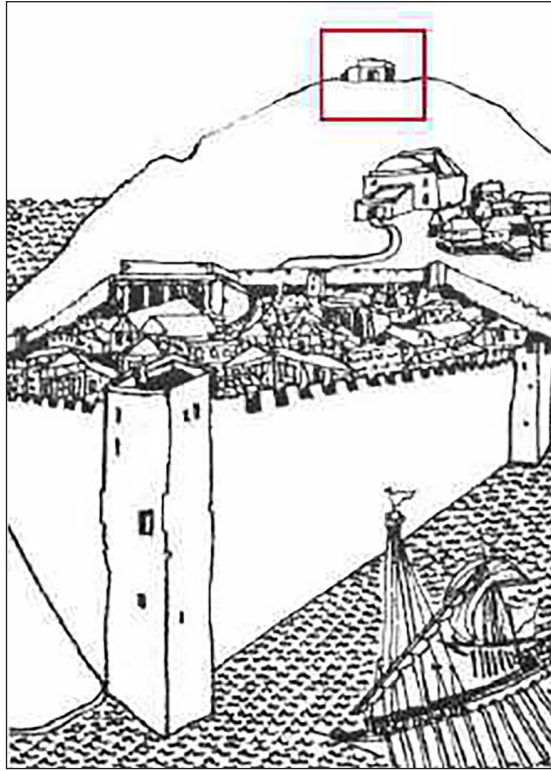

Fig. 16: William G. Alan tarafından yapılan Sinope gravürü¹⁰⁷.

106 Paphlagonia sikkeleri üzerinde, tek veya birkaç imparator döneminde Tapınak İçinde Nemesis tasviri görülseydi kendisi veya imparatorlukla ilişkili olabileceği düşünülebilirdi.

107 Delaney 1960.

Çıkar Çatışması

Yazar, makale kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmadığını ifade etmiştir.

Etik

Etik Kurul izni ile ilgili; bu çalışmanın yazarı ve hakemleri Etik Kurul İzni'ne gerek olmadığını beyan etmişlerdir.

KAYNAKÇA

- Anadolu 1983, Anadolu, M., "Küçük Asya Sikkeleri Üzerindeki Mimarlık Yapıtları ile İlişkili Olan Resimler II", *Sanat Tarihi Dergisi*, 2/2, 1-4.
- Apollonius Rhodius, *Argonautica* IV, (trans. R.C. Seaton). <https://www.theoi.com/Text/ApolloniusRhodius4.html>. Accessed 08 November 2022.
- Balty 1986, Balty, J.C., "Dikaiosyne", *LIMC* III, I, 386-388.
- Baydur 1998, Baydur, N., *Roma Sikkeleri*, İstanbul.
- Beekes 2010, Beekes, R., *Etymological Dictionary of Greek*, Leiden, Boston.
- BMC Paphlagonia-Bithynia, *British Museum Catalogues of Greek Coins: Pontus, Paphlagonia, Bithynia, and The Kingdom of Bosphorus*, (ed. W. Wroth), London.
- Can 2017, Can, Ş., *Klasik Yunan Mitolojisi*, İstanbul.
- Casey 2010, Casey, J., *Sinope: A Catalogue of the Greek, Roman and Byzantine Coins in Sinop Museum (Turkey) and Related Historical and Numismatic Studies*, London.
- Cömert 2010, Cömert, B., *Mitoloji ve İkonografi*, Ankara.
- Dalaison et. al. 2015, Dalaison, J. - Delrieux, F. - Ferriès, M.C. "Abônoteichos-Ionopolis et son atelier Monétaire", (éd. Cl. Chillet, C. Courrier, L. Passet), *Arcana Imperii, Mélanges d'histoire économique, sociale et politique offerts au Professeur Yves Roman*, Vol. 1, 91-206.
- Dalaison 2010, Dalaison, J., "L'atelier monétaire de Pompeiopolis en Paphlagonie", *Hommages offerts à François Bertrandy, Tome I: Des déserts d'Afrique au pays des Allobroges*, (éds. F. Delrieux - F. Kayser), Chambéry, 45-81.
- Delaney 1960, Delaney, L.P., *Sinop in Ancient Times*, Copyright.
- Dirven 1999, Dirven, L., *The Palmyrene of Dura-Europos: A Study of Religious Interaction in Roman Syria*, Leiden.
- Erhat 2003, Erhat, A., *Mitoloji Sözlüğü*, İstanbul.
- Fink 2004, Fink, G., *Antik Mitolojide Kim Kimdir?*, İzmir.
- Franke 2007, Franke, P.R., *Roma Döneminde Küçükasya-Sikkelerin Yansımasında Yunan Yaşamı*, (trans. N. Baydur), İstanbul.
- Girgin 2019, Girgin, A., *Sinop 2015 Yılı İncedayı Mahallesi Kazılarında Ele Geçen Roma Dönemi Definesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Graves 2010, Graves, R., *Yunan Mitleri*, (trans. U. Akpur), İstanbul.
- Grimal 1997, Grimal, P., *Mitoloji Sözlüğü Yunan ve Roma*, (trans. S. Tamgüç), İstanbul.
- Head 1911, Head, B.V., *Historia Numorum, A Manual of Greek Numismatics*, Oxford.
- Herodotos, *Tarih* (trans. M. Ökmen), İstanbul 2017.
- Herter 1935, Herter, H., "Nemesis", *RE* XVI-2, 2338-2380. https://de.wikisource.org/wiki/Paulys_Realencyclopedie_der_classischen_Altertumswissenschaft. Accessed 02 November 2022.
- Hesiodos, *Theogonia - İşler ve Günler* (trans. A. Erhat - S. Eyüboğlu), İstanbul 2018.
- Homeros, *İlyada* (trans. A. Erhat - A. Kadir), İstanbul 2006.
- Homeros, *Odysseia* (trans. A. Erhat - A. Kadir), İstanbul 2006.
- Hornum 1993, Hornum, M.B., *Nemesis, The Roman State and the Games*, Leiden.
- Imhoof-Blumer 1890, Imhoof-Blumer, F., *Griechische Münzen, Neue Beiträge und Untersuchungen*, München.
- İşık 2019, İşık, A., *Pers, Helenistik ve Roma İmparatorluk Dönemlerinde Paphlagonia Bölgesinde Kültür*, Ankara.
- Journal des Voyages* 1826, *Journal des Voyages. Découvertes et Navigations Modernes ou Archives Géographiques du XIX Siècle*, Paris.
- Karanastassi 1992, Karanastassi, P., "Nemesis", *LIMC* VI, I, 733-770.
- Kılıç 2014, Kılıç, A., "The Cult of Nemeseia and Tyche at Smyrna", *Belleleten*, LXXVIII/283, 833-854.
- Larson 2007, Larson, J., *Ancient Greek Cults*, New York and London.

- Manisse 2015, Manisse, P.D., La colonie romaine de Sinope: étude historique et corpus monétaire, (Unpublished Doctoral Dissertation), Dijon Université, Dijon.
- Miles 1989, Miles, M.M., "A Reconstruction of the Temple of Nemesis at Rhamnous", *Hesperia* 58/2, 133-249.
- Oyarçin – Girgin 2021, Oyarçin, K. – Girgin, A., "A Roman Provincial Coin Hoard from Sinope", *The Numismatic Chronicle*, Vol. 181, 381-403.
- Recueil¹, *Recueil général des monnaies grecques d'Asie Mineure*, Tome Premier, Premier Fascicule: Pont et Paphlagonie, (eds. W.H. Waddington – E. Babelon – T. Reinach), (1904-1912), 1925, Paris.
- Recueil², *Recueil général des monnaies grecques d'Asie Mineure*, Tome Premier, Quatrième Fascicule: Prusa, Prusias, Tius, (eds. W. H. Waddington – E. Babelon – T. Reinach), 1912, Paris.
- Robinson 1906, Robinson, D.M., "Ancient Sinope: Second Part", *The American Journal of Philology*, Vol. 27, No. 3, 245-279.
- RPC, *Roman Provincial Coinage*, <https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/>. Accessed 09 November 2022.
- Sancaktar 2009, Sancaktar, H., *Anadolu'daki Roma Koloni Kentleri ve Sikke Tipolojisi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sear 1982, Sear, D., *Greek Imperial Coins and Their Values: The Local Coinages of the Roman Empire*, London.
- SNG Cop, *Sylloge Nummorum Graecorum. The Royal Collection of Coins and Medals Danish National Museum, Bosphorus – Bithynia*, 1944, Copenhagen.
- SNG France 7, *Sylloge Nummorum Graecorum. France 7 Département des monnaies, médailles et antiques. Paphlagonie, Pont et Arménie Mineure*, (ed. J. Dalaisson), Bordeaux.
- SNG Stancomb, *Sylloge Nummorum Graecorum. The William Stancomb Collection of Coins of Black Sea Region*, vol XI., Oxford.
- SNG Von Aulock, *Sylloge Nummorum Graecorum Deutschland. Sammlung von Aulock, Hefte 1-3. Pontus, Paphlagonien, Bithynien*, Berlin.
- SNG Von Aulock Nachträge I, *Sylloge Nummorum Graecorum Deutschland. Sammlung von Aulock, Nachträge I, Pontus, Paphlagonien, Bithynien*, Heft 15, Berlin.
- RE, *Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft*, XVI/2, Stuttgart.
- Strabon, *Geographika: Antik Anadolu Coğrafyası*, Kitap: XII, XII, XIV (trans. A. Pekman), İstanbul, 2015.
- Tekin 2008, Tekin, O., *Antik Nümismatik ve Anadolu*, İstanbul.
- Umar 2007, Umar, B., *Paphlagonia, Bir Tarihsel Coğrafya Araştırma ve Gezi Rehberi*, İstanbul.
- Yıldırım 2019, Yıldırım, N., "Antik Dönem'de Ker ve Moiralar: Kader ve Ölümüne Hükmeden Tanrıçalar", *International Symposium on Mythology I, Ardahan*, 708-722.
- Yıldırım 2020, Yıldırım, N., "Roma Eyalet Sikkeleri Işığında Sinope Kenti Tanrıçaları", *Birinci Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Sempozyumu (USBBAS), Trabzon 2020*, Ankara, 282-306.